

GEOGRAFIJA – „plodno tlo“ za projekte

KLAUDIJA KOVAČ

Učenici Osnovne škole Lipik 2008./2009. školske godine uključili su se u više projekata i ostvarili zapažene rezultate u projektnoj nastavi. Kroz projektnu nastavu stekli su važna znanja o svojem zavičaju i razvili vještine koje će im koristiti u daljnjem obrazovanju i svakodnevnom životu.

PROJEKTNASTAVA

Projektna nastava uspješno objedinjuje: interdisciplinarnost, korelaciju sadržaja s multimedijским paketom kroz timski rad te grupnu interakciju temeljenu na iskustvenom učenju i istraživačkom radu (Matas, 1998).

Rad učenika zasniva se na njihovim interesima i sposobnostima. Učenici sami daju inicijativu za rad, predlažu tijekom rada te mijenjaju pojedine etape rada. Samostalno planiraju, stvaraju ideje, dogovaraju se i rješavaju probleme. Ova se nastava uvelike odvija izvan učionice. Osim u planiranju, programiranju i ostvarivanju rada, učenici sudjeluju i u vrednovanju rada.

Nastavnici potiču učenike na stvaralačko izražavanje. Oni postavljaju realne ciljeve, zadatke i svrhu u skladu s učeničkim mogućnostima. Zajedno s učenicima sudjeluju u radu, potiču kooperativnost, savjetuju učenike i usmjeravaju ih. Osim što ih motiviraju, uče ih samoprocjeni i jačaju njihovo samopouzdanje. Zajedno s učenicima vrednuju rezultate i predlažu unapređivanje rada.

Sve partnere u projektnoj nastavi u čijoj osnovi je istraživanje, povezuje zajednički cilj: osamostaljivanje učenika u radu u kojem će učenici razvijati osobnu odgovornost za samostalni rad i rad u skupini. Cilj je naučiti učenike istraživati okolinu u kojoj žive i rade. Tako će razvijati znatiželju u procesu učenja (Klippert, 2001).

ETAPE PROJEKTNE NASTAVE

1. Izbor područja rada, razgovor o temi, zajednički izbor teme te određivanje ciljeva rada (motivacija)
2. Izbor problema proučavanja, postavljanje ciljeva rada vezanih uz problem proučavanja
3. Određivanje zadaća rada, podjela uloga
4. Izrada plana rada (akcijsko planiranje), određivanje vremena rada, mjesta rada, potrebnog materijala i pribora, određivanje sudionika rada
5. Ostvarivanje plana i programa projektna nastave
6. Prikaz rezultata rada (u učionici za geografiju, uz projektni dan, Dan škole...)
7. Vrijednovanje rezultata rada (Munjiza, 2005).

PREDNOSTI PROJEKTNE NASTAVE U ODNOSU NA TRADICIONALNU NASTAVU

Svi su uključeni u ostvarivanje zajedničkog cilja, tako da svaki učenik prema svojim sposobnostima pomaže u ostvarivanju ciljeva učenja. Veća je aktivnost učenika i veća sloboda komuniciranja među članovima skupine. Učenici se međusobno nadopunjuju, podsjećaju na prijašnje gradivo i zajedno dolaze do rezultata. Primjenom projektna nastave učenici uče socijalizacijske vještine, razvijaju komunikaciju, toleranciju i smanjuju različite predrasude. Najveća je prednost u zajedničkom timskom radu u kojemu se jača samopoštovanje i samopouzdanje učenika. Veća je motivacija za rad i učenje. Znanje i metode koje usvajaju su dugotrajne, a vještine i navike koje steknu primjenjive su u svakodnevnom životu. Čemu sve to? Učenik je aktivan sudionik nastavnog procesa. Uči čineći.

PROJEKTNA NASTAVA U OSNOVNOJ ŠKOLI LIPIK

Učenici osmih razreda Osnovne škole Lipik započeli su prošlu školsku godinu na gradnim projektom Hrvatske radio televizije s temom „Grad kao kulturno dobro“. Natječaj je stigao na adresu škole, a završio u učionici geografije na stolu profesorice Klaudije Kovač. Tako je započeo rad s učenicima koji im je pružio priliku da svoj grad dožive drukčije, kvalitetnije nego do tada. Zadatak pri predstavljanju svoga grada bio je navesti što čini povijesni dio, po čemu je prepoznatljiv, po čemu se razlikuje od drugih gradova, javne, crkvene i druge zgrade koje mu daju identitet, gradske perivoje, šetališta, trgove, ulice, fontane i javne skulpture. Svoj projekt, uz stare i nove planove grada, te orto-foto karte povijesnoga grada, potkrijepili smo starim i novim fotografijama iz kojih se prepoznaje njegov nekadašnji-stari i današnji izgled.

U drugom polugodištu uključili smo se u projekt „Turističke kulture“. Tema je bila „Otkrijmo zajedno vrednote Hrvatske“. Cilj ovog projekta bio je osvijestiti i naučiti, svatko o svom zavičaju, jedinstvene, kulturne i prirodne vrijednosti i potencijale, te iste staviti u suvremeni kontekst turizma. Rad se sastojao od eseja i powerpoint prezentacije. Također su glavni sudionici projekta bili učenici osmih razreda, obzirom da oni tijekom cijele nastavne godine po planu i programu proučavaju Hrvatsku.

Na nivou škole proveden je i projekt o Suncu. Učenici petih razreda osim prezentacije izradili su sunčani sat koji je postavljen ispred školskog pročelja.

REZULTATI

Učenike je najviše razveselio trodnevni

Sl. 1. Učenici petih razreda izrađuju sunčani sat

Sl. 2. Stol s posebnostima Lipika na Hvaru

boravak na Hvaru koji su zaslužili osvojivši prvo mjesto u projektu „Otkrijmo zajedno vrednote Hrvatske“. Na natječaj za projekt prijavilo se više od 80 osnovnih i srednjih škola iz Hrvatske i iz dijaspore. U učeničkom radu istaknute su vrednote zavičaja. U gradskoj lođi Hvara na štandu učenici su izložili proizvode i posebnosti zavičaja, koji prezentiraju kulturne i prirodne posebnosti, tradiciju i ljepotu lipičkog kraja.

Ni projekt Hrvatske radio televizije nije ostao nezapažen. U konkurenciji od 40 sudionika, odlično smo se plasirali osvojivši treće mjesto. Rad je prikazan u emisiji Veliki odmor. Učenici su sudjelovali u radijskoj emisiji na lokalnoj postaji, školskom i gradskom portalu, prezentaciji povodom Dana škole te u nastavnom procesu pri izvedbi izborne teme.

Ono što će im i u daljnjem radu koristiti je otvorenost prema problemskim situacijama i zadacima te razvijanje komunikacijskih i organizacijskih vještina.

UČENIČKI ESEJ O GRADU LIPIKU

Lipik je smješten u Požeško-slavonskoj županiji. Poznat je po Lipičkim toplicama,

mineralnoj vodi i ergeli konja lipicanaca. Na području Grada živi oko 7000 stanovnika.

Samo naselje Lipik smješteno je u dolini rijeke Pakre te je okruženo sa sjevera obroncima Papuka, a s juga i istoka obroncima Psunja. Lipik kao naselje i lječilište postoji nekih dvjestotinjak godina, no korijeni mu sežu puno dalje u povijest, točnije u vrijeme Rimskog carstva. U Domovinskom ratu Lipik je katastrofalno razrušen. Uništena je gospodarska infrastruktura, ali i veliki dio dobara iz kulturne baštine.

Uspjon Lipika počinje kada se sve više spoznaje vrijednost termomineralne vode.

Sl. 3. Smještaj grada Lipika

Sl. 4. Wandelbahn

Podiže se kupališna zgrada, Gasthaus zur Quelle, hotel Althaler i prvi objekti ergele. Nešto kasnije se bušenjem arteških bunara dobila bistra mineralna voda temperature 64 °C. U Lipik stižu prvi stalni kupališni liječnici koji uvode nov način liječenja na suvremenoj osnovi. Uređuju se perivoji, grade Kurhotel i hotel Depadance, a 1886. god. Rimske, Mramorne i Salonske kupke s kadama od ružičastog mramora i porculana. Izgrađeno je i natkriveno šetalište Wandelbahn, te najveća i najreprezentativnija lipička građevina neorenesansni Kursalon.

ZLATNO DOBA LIPIKA

Pravi „procvat“ lječilišta počinje u prvoj polovici 19. stoljeća. Grof Izidor Janković gradi tada novu kupališnu zgradu u kojoj se nalaze tri kupelji. Istovremeno, ograđeno je 25 hektara zemljišta za perivoj, gradi se prvi drvored, te osniva poznata Ergela lipicanaca. Godine 1861. grof Julije Janković prodaje cjelokupno vlastelinstvo francuskoj kompaniji „Henry D’Heureux – Gibal“ koja je za svoje potrebe izgradila željezničku prugu od Lipika prema Beču, što je osobito pogodilo kasnijem razvoju Lipika.

Lipik počinje poprimati urbani izgled

od godine 1867. godine. Tada, naime, od Francuza kupuje kupalište gospodin Antun Knoll, rodom iz Vukovara, i preuređuje ga. Izgrađen je i novi zdenac, dubok 123 metra, te je 23. veljače 1870. godine nad površinom izbio novi izvor, neobično jak i veoma vruć, jodom bogate vode. U Knollovo doba prošireno je kupalište, uređen novi veliki perivoj, sagrađen veliki broj ljetnikovaca, a kupalište je dobilo mogućnosti i ljetnog i zimskog kupanja. U te 23 godine, koliko je Knoll bio vlasnik kupališta, isušena je močvara, iskopani su arteški bunari, sagrađene su dvoje nove kupke. Istodobno, naselje je prošireno, a nasuprot kupalištu grade se vile, škola i pošta. 1872. godine sagrađen je i hotel „Garni“.

Od 1890. godine novi vlasnici postaju Josip Deutsch i Ernst Schwimmer. Oni nastavljaju izgradnju i proširenje lječilišta i adaptiraju stare objekte. Po projektu budimpeštanskog arhitekta Gustava Ratha 1893. godine se gradi „Kursalon“, najveći i najreprezentativniji objekt u Lipiku.

Godinu dana kasnije Lipik dobiva električnu energiju, a tri godine potom dovršena je i željeznička pruga Bartz - Banova Jaruga - Lipik - Pakrac, pa se od tada flaširana mineralna voda izvozi na šire tržište, a brojni svjetski stručnjaci dolaze u Lipik i proučava-

Sl. 5. Kursalon

ju svojstva ljekovite vode. Godišnje je u to doba Lipikom prolazilo i po tri tisuće gostiju. Na prijelazu stoljeća, Lipik je stao u red najpoznatijih europskih lječilišta, uz bok Baden-Badenu i Karlovym Varyma.

Razvoj grada prekinuo je privremeno Prvi svjetski rat. Ponovni uspon bilježi se od 1920. godine. Lječilište je obnovljeno i zablistalo starim sjajem. Istodobno su građeni hoteli, pansioni i vile. U toj fazi turizam je, uglavnom, bio lječilišni, a tek djelomično rekreativni. Tako je, malo po malo, počeo obuhvaćati i druge lokalitete u blizini Lipika. Ipak, Lipik je bio najjače turističko središte, pa je godine 1938. ubilježen kao drugi grad po broju noćenja u tadašnjoj Kraljevini Jugoslaviji.

Po drugi put razvoj lječilišta prekida rat. Kroničari pišu kako su se teška ratna stradanja od 1941. do 1945. odrazila znatno i na lipičkom turizmu. Unatoč tome, prve bolesnike lječilište prima već 1946. godine, gotovo odmah po završetku rata. U to se vrijeme radilo sezonski, samo nekoliko ljetnih mjeseci, a za vrijeme „mrtve sezone“ lječilište se moderniziralo. Tijekom sljedećih deset godina lječilište se povećava adaptacijama i dogradnjama, a sagrađen je i olimpijski plivački bazen.

DRUGA POLOVICA 20. STOLJEĆA

Lječilište Lipik 1971. godine postaje Bolnica za neurološke bolesti i rehabilitaciju „Božidar Maslarić“. Sljedećih dvadesetak godina bolnica sve više prerasta u suvremenu medicinsku ustanovu. Od nekadašnjeg lječilišta s tri kupke prerasla je u moderno opremljenu bolnicu s više od 400 kreveta. Istodobno s lječilišnim kompleksom razvijao se i rastao i sam gradić. Iako je lječilište dominiralo gradom, tvornica ravnog stakla i proizvodnja mineralne vode dodali su Lipiku

i industrijska obilježja. No, ipak, industrija nije potisnula turizam. Sadržaji novosagrađenog hotela „Lipik“, dobro upotpunjeni zabavno-trgovačkim centrom, kuglanom, školom jahanja, novim kompleksom bazena, teniskim igralištima te mogućnostima lova i ribolova predstavljali su i dalje neodoljiv mamac za tisuće turista. Lipik je, u to doba, sasvim opravdano nosio epitet turističkog grada.

Temperatura vode pri izvoru je 60° C, bogata je mineralima fluora, natrija, kalcija te je pogodna za liječenje bolesti lokomotornog sustava, išijasa, lumbarga, multiple skleroze i dr. U liječenju se koristi i ljekovitim muljem. Mineralna voda upotrebljava se za piće, a na tržištu je poznata pod nazivom „Studenac“, „Studena“, „Deit“. Lipički je kraj također poznat po uzgoju lijepih i cijenjenih konja lipicanaca. Izidor Janković je početkom XIX. stoljeća pokrenuo njihov uzgoj. U okolici postoje mogućnosti lova i ribolova, a dobra cestovna i željeznička povezanost privlače mnogobrojne izletnike i turiste. Kursalon, Wandelbahn, bazeni, ergela, hoteli, vile, fontane, perivoji i park neke su od znamenitosti koje Lipik posjeduje.

OD DOMOVINSKOG RATA DO DANAS

U vrijeme Domovinskog rata Lipik je rušen nebrojenom količinom topničkih projektila. U kratkom je vremenu srušeno ono što je građeno stoljećima. „Kursalon“ i hotel „Lipik“ izgorjeli su nakon dan i pol neprekidnog gađanja eksplozivnim i zapaljivim projektilima. Kompleks bazena je uništen granatiranjem, perivoj je ozbiljno stradao od brojnih eksplozija projektila. Bolnica je ozbiljno oštećena, kao i gotovo 90% stambenih objekata u Lipiku. Bolnica je bila prva na udaru, teško su oštećeni dječji vrtić i osnovna škola, spaljen je Dom za nezbrinutu djecu, potpuno je uni-

štena lipička ergela lipicanaca, katolička je crkva eksplozivom raznesena doslovce do temelja.

Iako je većina obiteljskih kuća, javne infrastrukture i gospodarskih objekata obnovljena, još uvijek stanje grada nije dovedeno u predratno stanje. Gospodarski razvitak ponovno je u zamahu, ali postoji ipak nedostatak turističkih kapaciteta i sadržaja. Da bi se sve ponovo izgradilo, nedostaje prije svega financijskih sredstava, jer planovi i studije već odavno postoje. Obnova? Iako sporo, ipak daje rezultate.

Sl. 6. Kursalon stradao u požaru

Sl. 8. Uništeni vanjski bazeni

Sl. 7. Razrušen hotel Lipik

Sl. 9. Obnovljeni bazeni

POZITIVNA ISKUSTVA PROJEKTNE NASTAVE

Projektna nastava je oblik rada koji naročito njegujemo kao izuzetan doprinos razvoju svakog mladog čovjeka bez obzira na kasnije profesionalnu orijentaciju. Svi učitelji koji sudjeluju u planiranju projekta omogućuju učenicima istraživanje, razvijanje kreativnosti, prezentiranje svojih iskustava i stečenih znanja. Za razliku od frontalne nastave, projektna nastava izaziva učenika na aktivnost i angažiranost, na dokazivanje i razvijanje samopouzdanja.

SI. 10. Lipincanci

SI. 11. Vizija budućnosti

Obzirom da je geografija kompleksna znanost koja proučava i prirodne i društvene pojave i procese, te veze i odnose izme-

đu njih, nastavnici geografije će većini tema odnosno projektima pristupiti s lakoćom.

LITERATURA:

KLIČEK, D., 1997: *Obrt kroz povijest Pakraca i Lipika*, Pakrac.

KLIČEK, D., 2009: *Monografija grada Lipika „I tvoj i moj Lipik“*, Zrinski, Čakovec.

OBAD, M., 1988: *Perivoj Lipika*, Lipik.

OPIĆ, I., ČAPELAK, R., 1998: *Balneološka i hidrogeološka obilježja termomineralne vode Lipika, Hrvatske vode*, Zagreb.

Zbornik Povijesnog društva Pakrac-Lipik br. 2/ 2005.

Zbirka razglednica Gradske knjižnice Lipik, arhiva Grada Lipika, ZRC Lipik, Lipički list

<http://public.carnet.hr/globe/projekti/miniprojekt.htm>

KLIPPERT, H., 2001: *Kako uspješno učiti u timu*, Zagreb, Educa.

MATAS, M., 1998: *Metodika nastave geografije*, drugo izdanje, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb.

MUNJIZA, E., 2005: *Metoda projekata u teorijsko-metodološkom okviru pedagogije pragmatizma*, Napredak.

KLAUDIJA KOVAČ, prof. geol. i geogr. i dipl. ing. geol.

OŠ Lipik

Školska 25, 34551 Lipik, Hrvatska, e-mail: klaudija.kovac1@skole.hr